

Sevinç
ÇOKUM
ile
Söyleşi

Konuşan:
Ayşe ALTINTAŞ

1943'te İstanbul'da doğdu. İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu.

Üniversitede hikâyeler yazmaya başlayan yazarın öykü, söyleşi ve diğer yazıları, *Hisar*, *Türk Edebiyatı*, *Gösteri*, *Varlık* dergilerinde ve *Dünya-Kitap*'ta yer aldı. İlk hikâyelerini *Eğik Ağaçlar* adlı kitabında topladı, Behçet Necatigil'in tavsiyesiyle öyküde yoğunlaştı.

1977-79 yıllarında *Türk Edebiyatı* dergisinin yazı işleri müdürlüğünde bulundu. 1981 yılında Rifat İzzet Çokum'la kurdukları Cönk Yayınlarını yönetti. Radyo programları ve TV senaryoları da bulunan Çokum, *Yeniden Doğmak* adlı dizi senaryosuyla Ankara Gazeteciler Cemiyeti, 1988 Basın Şeref Belgesine layık görülmüştür.

Öyküleri:

Eğik Ağaçlar (1972), *Bölüşmek* (1974), *Makina* (1976), *Derin Yara* (1984), *Onlardan Kalan* (1987). Bu kitaplar birleştirilerek, *Bir Eski Sokak Sesi*, *Evlerinin Önü*, *Onlardan Kalan* adlarıyla yeniden yayımlandı. *Rozalya Ana* (1993- Türkiye Yazarlar Birliği Armağanı), *Beyaz Bir Kıyı* (Fas'ta geçen hikâyeleri 1998), *Gece Kuşu Uzun Öter* (2001), *Al Çiçeğin Moru* (2010).

Romanları:

Zor (1977), *Bizim Diyar* (1978), *Hilal Görününce* (1984 Milli Kültür Vakfı ve TYB Armağanları), *Ağustos Başağı* (1989), *Çırpıntılar* (1991), *Karanlığa Direnen Yıldız* (1996), *Deli Zamanlar* (2000), *Gülyüzlüm* (Tefrika roman olarak yazılışı 1988, kitaplaşması 2003), *Gece Rüzgârları* (2004), *Tren Burdan Geçmiyor* (2007), *Arada Kalmış Tebessüm* (2010), *Lacivert Taşı* (2011- Eskader Roman Armağanı).

Gazete Yazıları: *Güzele Bakan Karınca* (1997), *Vaktini Bekleyen Tohum* (2000).

Anlatı: *Hevenk- Kayıp İstanbul* (1993-TYB Armağanı).

Dilimiz yetersiz değil, dilimizi iyi bilmeyenler için bir yetersizlik söz konusu olabilir.

• *Bugüne kadarki eserlerinizden ve söyleşilerinizden inandırıcılık unsurunun edebî tavrınızda önemli bir yer tuttuğunu biliyoruz. Duyduklarınız, gördükleriniz ve yaşadıklarınız bu bakımdan eserlerinize sıklıkla alt yapı oluşturabiliyor. Özellikle Kırmalı Etekler’de bunu daha yoğun hissettim. Bir romanın kurgulanmış kahramanı Çise’yi değil de doğrudan sizi dinliyormuş algısına kapıldım. Açıkçası sorularım da bu algıya göre birikti kafamda. İlk sormak istediğim de doğru mu algıladım yoksa eser verirken önemsedikleriniz inandırıcılığın dozundan ve kahramanın bir kadın ve yazar olmasından mı kaynaklandı bendeki bu algı?*

Kahramanlarımın çoğunu hayatın içinden bile isteye, bazen de farkına varmadan seçtiğimi söyleyebilirim. Tabii arada kurgulanmış tipler veya gerçekte var olsalar da bazı eklemeler yaptıklarım, gerektiğinde bazı yönlerini değiştirdiklerim de oluyor. *Kırmalı Etekler* romanında da Çise dışındaki kişiler, özellikle kadınlar dönem dönem tanıdığım veya iç parlayan, güldüren yaşantıları, anlatılarıyla unutulmazlar listesinden aktardıklarım... Fırça darbeleriyle tıpkı yazmanın yanı sıra kuklalar yapan Çise gibi kurguyla kardığım suretler bunlar. Özetlersem, benim romana has buluşum olan Abukizm felsefesince tersyüz ederek içini boşaltıp yeniden doldurarak, hiciv, mizah, ironi sanatlarından süzölmüş arayışlarla derlediğim insanlar diyebilirim...

Çise bir kadın yazar, romanın bazen birinci kişi ağzından bazen de romancının anlatımıyla yürümesi kahramanı yalnızca kendini anlatan biri olmaktan kurtarmak için bana benzer yanları, benden yansımış bakışları ve görüşleri olabilir; fakat bütünüyle ben değilim. Çünkü onun başka bir hayatı var, benzerliklere rağmen. Çise bu roman için kurgu bir kahraman olarak seçildi. Eğer ben sadece kendimi anlatma yolunu seçseydim o zaman doğru dan doğruya kendim olarak başlar, öyle bitirirdim. Çise evet kurgu, fakat onda bende olmayan ve olan çok şey var. Benim yansımalarım, söyleyip söyleyemediklerim... Romanı otobiyografik eserlere veya anlatı roman türlerine dahil edemiyorum; çünkü roman iki çizgide yürüyor, bugün yaşanan ve olanlar, yani zamanı kaybetmemek adına ara ara hatırlatılan günümüz; diğeri birbirini ilgilendiren ve Çise’nin geçmişteki dönemleriyle ilintili bir boyut... Bu ikincisinde Çise’nin hayatına kazanmış hâlleriyle daha başka çoğu kadın olan insanlar belirip belirip kayboluyorlar. Şu hâlde iki koldan yani şimdiki zamanla geçmiş zamanın kaynaşması hâlinde yürüyen roman bahsettiğim türlerden ayrı bir yapı ortaya koyuyor.

• *Romanın daha başlarında Çise’nin “Piyasada yazılan bir yığın macera, aşk, tatlı erkek tatlı kadın ve tarih romanları, en kanlı cinayetler, şiddet hikâyeleri, mistik mevzular almış yürümüşken sizin yaşanmışlıklarınız, özgün kur-*

gularınız ve felsefeleriniz kaç kişiyi ilgilendirir.” ifadeleri var. Sonrasında Çise’nin yazar, okur, yayıncı ve eleştirmen/köşe sahibi/edebî kanaat önderleri hakkında başka değerlendirmelerini de okuyoruz. Sondan başlarsak; romanda “... çoklarının ondaki kitap yazma inadını kırmak için suskun kaldığı ya da ille politik bir yerlere cı, ci, cu, cü'lere oturtmaya çalıştığı...” biçiminde ifade edilen, söyleşilerinizde de değindiğiniz, yazarların eserlerine göre değil de dünya görüşlerine göre değerlendirildiği düşüncesini taşıyorsunuz. Bu tavır bugün de devam ediyor mu? Görmezden gelen yazarlar var mı? Varsa sebebi yazarın dünya görüşü mü ya da başka yeni etkenlerden mi söz etmek gerek? Yani bugün bir kitap size göre neye göre yer alıyor kitap dergilerinin kapaklarında, TV programlarında? Mesela edebiyat ödülleri neye göre veriliyor?

Geçmişte edebiyatı bölen, cepheleştiren, ideolojilerdi; yazarlara görsellik veya magazin objektifinden yaklaşım bugünkü kadar önemsenmiş değildi. Bununla beraber 70’li yıllarda reklamın işlevi geçerli hâle gelmiş, yeni yeni vitrinlere konan siyah beyaz yazar fotoğraflarının, gerçek okuyucusu olan dergilerin, bugünkü dağılımıktan farklı ve hızlı edebiyat toplantılarının, radyonun ve yeni yayılmaya başlamış televizyonun epeyce işe yaradığı görülmüyordu. Ancak bugünkü küresel teknoloji imkânlarının uzağındaydık. Yine de o dönem yani 1960’lardan sonrası, yayıncılık ve yazarlık özellikle 70-80 arası hırsla, tutkulu koşturmacalarla, emekle yapılıyordu. Romanın zaman zaman anlatıcısı olan Çise hem kadınlığından hem de aydın kimliğinden dolayı yeterince değerlendirilememiş bir insandır. Çoğu yerde ayrık otu gibi çıkarılıp atılması bir varlık muamelesi gören, ayrıca sınıfsal ayrıştırmalarla bir yerlere mal edilmek istenen bir kadın yazar. Bir tarafta siyahlılar, kırmızılılar, sarılılar gibi belirli etiketlerle anılmamak ve kendi doğrularıyla ayakta durmak için mücadele verir; çıkarların değil, sanatının peşindedir ve bu tavrına karşı âdeta cezalandırılmaktadır. Anlaşılmamanın iç dürtü ve çatışmalarını yazarlık dışında diğer sanatı olan kuklalarıyla ifade etmektedir. Her kesimin kendisini bir ürün gibi paketleyip ortaya koyma çabasına karşı savaş verirken kahramanımız giderek insanın birey olarak özgürlüğü ve hakları gibi bir alana kayar.

Çise’nin değerlendirmeleri eski ideolojik ayrışmaların yeni biçimleriyle bizi yeniden buluşturuyor bugün. Ben seksenli yıllarda bile yetmişlerden

devralınmış o ideolojik parçalanmışlığın edebiyatımıza ve fikir yaşamımıza nasıl balyozlar indirdiğine tanığım. “O bizden mi, sizden mi?” sorularını, ayrı renklerin dillerinin bile farklılıklar gösterdiğini, antolojilerde yayıncının kendi renginden olmayana yer vermediğini, kimi yazarın “Biz onu tanımıyoruz!” hükmüyle dışlandırdığını çok iyi bilenlerdenim. Edebiyat ortamına bir çeşit sınıf farklılığı aksetmiş, yansımış, ayrışmalar müzmin bir hastalık hâlini almıştı. Sorunlara, olaylara, insanlara sırf insan ve toplum açısından bakmak yerine bizden sizden sempatileriyle veya nefretleriyle bakma illeti... Fakat bugün de kendinden olmayan düşünceye veya eleştiriye tahammülsüzlük devam ediyor ve daha da keskinleşecek.

Ben gençliğimden şu güne insanların sağ sol diye özellikle edebiyat alanında sınıflaştırılmasına karşıyım; doğrusunu söylemek gerekirse her iki grubun içinde bulunmama rağmen, sol da sağ da tam anlamıyla beni kendi yanına çekmedi, çekemedi. Bu görüş sadece bana ait değil, edebiyat çevrelerinde de böylesi bir kanaat oluşmuştur. Herhâlde benim soran, sorgulayan yanım veya aykırılıklarım sebebiyle... Bütünüyle reddetmediler ancak bütünüyle kabullenmediler de... Geçmişte diyelim ki bir taraf yüksek kibriyle başka türlü düşüneni nasıl yazardan saymadıysa, öteki taraf da tahammül edilmez böbürlenmeleriyle yanı başında yetişecek olanları kırdı, dağıttı. Söz gelimi birisi çıkıp usta bir yazarın ölümünden sonra ortalıkta romancı kalmadığını iddia ederek kendisinin roman yazmayı üstlendiğini beyan ediyorsa, değer ölçülerinin ne denli yıprandığı anlaşılır.

• *Okuyucuyla devam edersek; bit pazarlarını, sahafları dolaşmayı, buralar-*

da baskısı kalmayan kitaplar bulmayı seviyorum. Belki bana öyle göründü ama son zamanlarda eski kitaplar kadar yeni kitaplara da rastlıyorum burarlarda. Çıkalı daha üç beş ay olmuş bir kitabın bit pazarına, sahafa düşmesi biraz zaman alsa gerek. Çise'nin "Kitap fuarlarında hemen ötenizde tikiş tikiş kuyruklara imza yetiştiremeyen şarkıcı, yıldız, gösteri sanatçısı, sosyetedan bilim yazar ve yazarlığa karşılık siz kimsenin uğramadığı kitap köşenizde insanların yüzünüze bile bakmadan gelip geçtiklerini görüyorsunuz." sözlerini de hatırimda tutarak şunu sormak istiyorum: Kitap için alıcı ve okur biçiminde iki ayrı kavramdan mı söz etmeli artık?

On beş yirmi yıldır kökleşen üçüncü bir yapı popülerliğin öne geçmesi sayılabilir. Ülkemizde insanların okumayı çok fazla sevmedikleri, konuşmalarındaki eksikliklerden belli oluyor zaten. Edebiyat için bizde ve dünyada çok zengin malzeme varken, tam da bunlar yazılacakken nedense kaçış yolları, sığınaklar aranılıyor, Çise'nin bahsettiği, macera ve aşk romanları, mistik mevzular, okunabilir, satabilir endişesiyle kaleme alınanlar, yazarının cazibesi etrafında uyandırılacak ilgilerle beslenen çabalar bir bakıma gerçek edebiyat eserlerini yalnız bırakıyor. Yirmi otuz sene sonra popüler ürünlerin ortada kalmayacağı söylene de, diğerinin yalnızlığı yazarını bıkkınlığa, umutsuzluğa sevk ediyor. Böyle böyle vazgeçenler oldu edebiyatımızda. Çünkü bu eşit güçlerle yapılagelmeyen başka bir yarış.

Bir romanın tabanda bir hikâyesi olmalı; ancak burada önemli olan, eserin nasıl anlatıldığı ve nasıl bir özene dayalı olduğudur. Marcel Proust'un

eserlerini örnek verebilirim. *Kayıp Zamanın İzinde* serisinin Swanların Tarafı bölümünde kahramanın yolda giden faytondan yaptığı gözlem hemen aklıma geliverdi şimdi. Uzaktan beliren ve giderek yaklaştıkları çan kulesi yolun sağa sola bükümleriyle farklı noktalarda görünür, kaybolur, meydana çıkar. Yazar veya anlatıcı bu görüntüleri sanki kamerayla izlettiriyormuş gibi o çağda olmayan bir çalışmayı gözleriyle ve kalbiyle yapıyor. İşte burada Proust ustalığında bir ayrıcalık kazanıyor diyebiliriz. Ya da Sait Faik'in "Nasıl yazıyorsunuz?" sorusuna bir kahveden içeriye girdiği sırada "İşte yazmağa başladım." demesiyle anlıyoruz ki edebiyat başka bir şey.

• *Romanınızdaki "... gözdeleler arastna bir türlü giremeyen, kitapları marketlerin üst raflarında bulunmayan..." ifadelerini de gözeterek önceki soruyu şöyle de açıp yazar-okur bağındaki başka bir halkadan söz etmek isterim: İngilizcesi bestseller, Türkçesi çoksatlar biçiminde adlandırılan bir kavram var. İngilizcesi de Türkçesi de sonuçla yani nicelikle ilgiliymiş gibi geliyor bana. Çokalanlar o eseri okuyup bitirdi mi, satırların altını renkli kalemle çizdi mi, haşiyeler, hamişler düştü mü, kaplayıp kütüphanesine koydu mu gibi sorularla ilgili yorum veya bilgi içermiyor bu iki kelime. Kitap satışlarında yazarın edebî gücünden başka etkenlerin de olduğunu düşünüyor musunuz?*

Belki üzücü fakat yakın geçmişin büyük isimleri bile yeni kuşaklar için bir anlam ifade etmez hâle geldiler. Oysa ki ülkemizde şehir öykü ve romanları kadar köy veya kırsal öykü ve romanları da dünya ile boy ölçüşebilecek güçlü örneklere sahiptir. Keşke bu eserler art arda baskılar yapabilse edebiyatımızın

Ben seksenli yıllarda bile yetmişlerden devralınmış o ideolojik parçalanmışlığın edebiyatımıza ve fikir yaşamımıza nasıl balyozlar indirdiğine tanığım.

sakıncılıkları olarak değil de gerçekçileri olarak okunabilse...

Elbette kitaba ilgi sadece edebî güce bakmıyor, duyurulmamış bir kitabı koleksiyoncudan başka kim alıp da okuyabilir? Bu bir üründür, satılmak ve okunmak için raflara dizilir. Alıcılara gelince, sadece okuyor görünmek, grubunda cahil sayılmamak için kitap alan kimseler olduğu gibi, çoğu öğretmen, kendisi veya eşi, çocukları için fuarlara uğrayanlar var. Ancak, görüyorum fuarlarda okullardan getirtilen öğrenciler orayı gezip görmek, broşür toplamaktan öte bir şey yapmıyor.

Bugün Türkçeyi kendi zenginlikleri ve Anadolu'da veya büyük coğrafyalar içerisindeki farklı renkleriyle bilmeden, âdeta budaya budaya kullanan, dev aynalarında büyütülmüş isimler görüyorum. Bir de onların sermaye ve yaptırım gücüyle şekillenmiş muhteşem gölgeleri altında unutulmuşluk kervanlarıyla yol almakta olan gerçek ustaların ötelenişini... Bu nasıl bir edebiyat manzarası ki, adlarını anarken kalp ritimlerinin hızlandığı yazarları genç kuşaklardan bugün kimse bilmiyor. Fakat bu işler olurken bir taraftan da şaşılış rüzgârlar esiyor; kendisi sağken, değeri anlaşılamayan bir Tanpınar, ölümünden nice zaman sonra bugün dünyaca biliniyor. Küreselleşmenin böylesi olumlu yanları da var tabii. Daha birkaç yıl öncesine kadar Türkoloji öğrencilerinin dışında kaç kişi okuyordu Tanpınar'ı?

Keşke görebilseydi bu günleri... Oğuz Atay'ın pıtraklı kaleminin, denizler gibi alabildiğine yayılan, yükselen, çarpan kelimelerinin fark edilmesi genç çağında yitirilmesinden sonra değil mi?

• *Romanınızda geçmişteki ve günümüzdeki yazar profili hakkında da birçok gözlem veriliyor. Bunlardan en çarpıcı olanı şu galiba: "Özellikle yakınlarım, arkadaş muhabbeti içinde olduklarım, kitaplarım 'bestseller' olmadığı için başarısız bir yazar gözüyle bakıyor fakat bunu açıkça söylemeler de gözleriyle, duruşlarıyla anlatıyorlardı. Demek ki ilahî bir güçle dünyadaki hayatlarına yön veriliyor-muşçasına rahat ve pişkin, her işi rast giden ve ürünleri hamam böceği sayısınca basılan yazıcıların diğerlerine verdiği zarar, alışveriş merkezinin ara sokak bakkalına verdiği zarara eşti." Burada kullandığınız yazıcı kelimesi (önceki soruda alıntıladığımız yazarlık kelimesi de var) TDK Sözlüğü'ne göre "yazar" anlamı da taşıyor ama ben burada bu kelimeyi yazar ile aynı anlamda kullanmadığınızı düşünüyorum. Size göre yazıcı ve yazar ayrı yazma saiklerini mi ifade ediyor? İki tür müelliften, iki tür yazma ve yaşama tavrından mı söz ediyorsunuz burada?*

Reklamın, iyi bir piyasa düzenlemesinin, sunumların, basılı ve görüntülü yayın organlarının desteği bilgilerin çarçabuk eskitildiği ve her şeyin çöplüğe atıldığı bir çağda gereklidir tabii. Ayrıca yazarın menajer, sekreter gibi yardımcılarının, hergün uğrayacağı bir yazıhanesinin bulunması lüks değil ihtiyaç gibi kabul edilmeli desem de, bu imkânlara kaç kişi sahiptir? Yayıncılık ortamında birileriyle iletişim kurarak yazara bir program hazırlamanın ve onun etkinliklere, imzalara katılmasını sağlamanın, televizyon, radyo ilişkile-

Öğuz Atay'ın pıtraklı kaleminin, denizler gibi alabildiğine yayılan, yükselen, çarpan kelimelerinin fark edilmesi genç çağında yitirilmesinden sonra değil mi?

rini düzenlemenin kalem sahibini öne çıkarmak açısından elbette payı büyük. Ama gelin görün ki çoğu yazar bizde kendi işini kendisi görür. Arkanızda herhangi bir yayın organı veya hocalık yapabildiğiniz bir üniversite, adlı sanlı bir kurum yoksa işiniz zor olacak... İddialı olma hakkına da sahip değilsiniz. Sizin bir de kitabınızı bastırabilmek için çırpınmalarınız, bir yayınevi kurup yürümeyişi gibi badirelerden geçmişliğiniz de var. Yani yıpranma payınız. Bütün bunların içersinde genellikle ortaokul veya lise öğrencilerinin sorduğu “nasıl yazar olunur?” sorusuna birini daha eklemeliyiz. “Kitabınız okuyucusunu nasıl bulur?”

- **“Kekremsi, peltek bir Tatavla aksanında yazmış olsalar da...” ifade-sinden ve cümlelerin devamından dil konusunda da diyecekleriniz var diye düşünüyorum.**

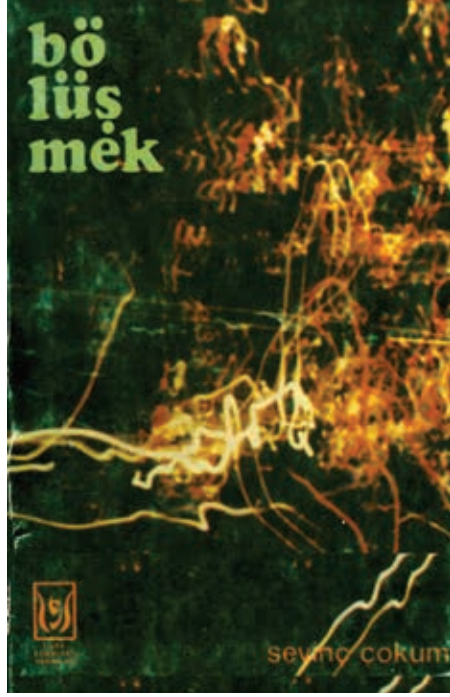
Dil yaşanan, okumayla, görgülerle, dinletilerle, gezginlikle büyüyen, bir olgudur. Yazarlığın kendi mektebi içersinde insan konuşmalarına bir tiyatro sanatçısı gibi kulak vermek önemli sayılır bana göre. Dili bir de halkın ağzından öğreneceksiniz. Bu kazanımları ilerde, yeri geldiği zaman kullanırsınız. Başka bir yazar benim gibi düşünmeyebilir, bu benim öz görüşümdür. Beş yaşındaki çocuk, beş yaşında gibi konuşacak, hatta ruh hâllerine, kültürlerine, şivelerine, karakterlerine göre konu-

şacak kahramanlar. Koleksiyoncunun konuşmasıyla, evde kalmış seçkin bir aileden gelen kızın konuşması başkadır. Yani dil kişiye göre onun karakterinden tutun, dünyasına, içinde bulunduğu ortama, mesleğine, sınıfına göre şekil alacaktır. Yazar bu noktayı gözetmelidir. Biz konuştuğumuz sözcükleri kendi bünyemizde yeni bir oluşun içerisine sokup düzenleriz, karamsar adam ona göre tatsız ve yavan konuşur, sesi so-luğu zayıf çıkar, bir eser yazmayı hayat boyu istemiş fakat yazamamış, yakında yazmağa başlayacağına inanan biri kendisini “ben” merkezine koyarak atar tutar. Bütün bunları düzenlerken yakışan sözcüklerdir seçtiğim. Eski olsun yeni olsun hatta doğru bir biçimde uydurulmuş olsun, fark etmiyor yeter ki yerini iyi bulun. Romanda belirttiğim gibi bir de tercüme dile benzer bir dil kullananlar var; Tatavla aksanı benzetmesi yaptığım, odur. Buna bir de Osmanlıca kelimeler ve anlatılan zaman diliminde kullanılmayan öz Türkçe sözcükler eklediğinizde ortaya kitapta verdiğim örnek gibi kes yapıştır türü bir manzara çıkar.

- **Geniş bir söz varlığıyla yazıyorsunuz. Okurken sözlüğe bakmak ihtiyacı doğuyor. Sadece yazı dili sözlüklerine değil derleme, tarama, terim, yabancı dil sözlüklerine de... Özellikle halk ağızlarından kuğurdamak, yörenmek, dölek, delirek, çekeşlemek, balkımak gibi güzel örnekleri sıkça görüyoruz.**

Ya da bir bahçeyi tasvir ederken birkaç çiçek, böcek adıyla ve genel ifadelerle geçiştirmiyorsunuz. Bilmediğimiz türlerle karşılaşyoruz. Dilinizi nasıl besliyorsunuz?

Türkçemizin zaman aşımalarına uğrayarak, kültür değişimlerinden ve teknolojik girdilerden hatta göçlerden etkilenerek bugünlere geldiğini söyleyelim. Anadolu ağızlarında bugün yaşayan fakat edebiyata geçemeyen pek çok öz Türkçe sözcük olduğu gibi, bir nicesinin hayatımıza giren yeni değerler sebebiyle kaybolup gittiği bilinmekte. Mesela tahtanın ve bakırın yerini alan plastik kendi ürünlerini yabancı adlarla (bidon, varil, galon gibi) getirirken diğerlerinin çoğu Türkçe isimleriyle birlikte silinip gitmiştir. Yalnız araç gereç adları değil, doğanın insan eliyle yok ettikleri de bu kervana dâhil! Nesli tükenmiş kuşlar, bitkiler gibi. Ben annemden Kastamonu yöresiyle ilgili dil verimleri, çok hoş sözcükler işitirdim; hatta kendisi bana öğretirdi bunları. Mesela anneannemin mısır unuyla yaptığı, altına üstüne lahana yaprağı koyup közlü külle örterek pişirdiği bir ekmekten söz ederdi. Buna “gömeç” denirmiş. Anneannem tezgâhta bez dokur, damat gömlekleri dikermiş; bazen de damat gömleklerinin yakalarını işlesin diye bunları anneanneme getirirlermiş. O da gömleğin yakasına iki ilik açıp etrafını patiskayla çevirir, patiskanın kenarlarına gece idare lambasında pürçek denilen bir işleme yaparmış ve bu gömleğe “pürçekli” derlermiş. Bugün ne el tezgâhları, ne kendimizin

dokuduğu bezden gömlek ve pürçek işleri var ortalıkta: bir şehirli için ve belki köylerdeki yeni insanlar için artık neredeyse unutulmuş adlar onlar.

• ***Önceki eserlerinizde olduğu gibi bu romanınızda da Çise, Kayaç, Yele, Mürver gibi alışılmamış kişi adları var. Kişi adlarından başka oyalanca, uzanık, dinlenik gibi türetmeler de var. Roman kişilerinin ağzına çok yakışan size ait kalıp sözler de görüyoruz. Edebî bir keyif mi bu yoksa dil bazen yetersiz mi kalıyor? Şunu da soralım sormuşken, Türkçe edebî eser vermek için olanaklara sahip bir dil mi?***

Benim yapmağa çalıştığım, Türkçeye kendi zenginliğini, unutulmuş veya hor görülen özelliklerini yeniden kazandırmaktır. Birkaç işaret fişeği gibi niteleyebilirsiniz. Dilimiz yetersiz değil,

••
Wlkemizde şehir öykü ve romanları kadar köy veya kırsal öykü ve romanları da dünya ile boy ölçüşebilecek güçlü örnekler sahiptir. Keşke bu eserler art arda baskılar yapabilse edebiyatımızın sakıncalıları olarak değil de gerçekçileri olarak okunabilse...

dilimizi iyi bilmeyenler için bir yeterlilik söz konusu olabilir. Benim yaptığım, bir çeşit sahiplenme ve özellikle halk şairlerinin verimlerinden seçtiğim ve bugün kullanılmayan kelimeleri harekete geçirmek, onlara işlerlik kazandırma isteği... Hatta bir kelimenin muhtelif karşılıklarını başka başka cümlelerde bazen bir paragraf içinde kullanmanın sebebi de tek bir tercihte kalmayıp ötekileri unutturmamak içindir.

• **Türetme deyince akla Dil Kurumu geliyor tabii. Eserinizde mürâi/ikiyüzlü, çokbilmiş/ukala gibi kelime çiftlerini yan yana görebiliyoruz. Batı kökenli sözler de az değil. Kelimeleri kullanırken kökenleriyle ilgili özel bir tercihiniz olmadığını düşünüyorum. Yanılıyor muyum? Dilimizdeki Doğu kökenli, Batı kökenli ve türetme sözlerle ilgili neler söylersiniz? Romanın bir yerinde poşet çay için farklı roman kişileri sarkıtma çay, sallama çay, daldırma çay, torba çay kelimelerini kullandıklarını gözlemliyorsunuz. Tarihî süreçte çok sayıda dilden kelime alan Türkçe eş ve yakın anlamlı kelimeler bakımından zengin bir dil. Kim hangisiyle derdini**

anlatabiliyorsa onu mu kullansın demek istiyorsunuz.

Dil konusunda bazılarının köken olarak Farsçadan veya diyelim ki Fransızcadan, İtalyancadan, hatta Rumcadan geçmiş kelimeleri özel bir dikkatle kullanmadıklarını biliyoruz. Poşet yabancı da olsa kolay söylemi dolayısıyla tuttu ve halk kullanıyor. Ancak halkın olağanüstü becerisi olan yakıştırmalarla yaptığı Türkçe örnekler benim için çok değerlidir. Ayrıca eş anlamlı sözcüklerden birinin seçilmesine ve diğerlerinin atılmasına karşıyım; hepsi yeri geldikçe kullanılmalı. Hiçbir ülkenin insanları kendi dillerine “Onu atalım şunu atalım...” diyerek bizdeki kadar kıymadılar. Fakat şu örneği de vermek istiyorum. *Araba Sevdası* romanında (Recaizade Mahmut Ekrem Bey) kendini beğenmiş, züppe, mirasyedi Bihruz Beyi bilirsiniz. Konakta oturur, kupa arabalarla gezer, babadan kalma serveti bitirmeğe azimlidir. Bir de anacağı vardır; dertli mi dertli oğlu bu hâllerde diye. Bihruz Bey Türkçeden nefret eder nedense; çünkü Türkçeyi taşralılar veya küçümsediği halk konuşur kafasınca. Kendisi de seçkin biri olduğuna inandığından Fransızca hitap eder sağa sola. O zamanlar Osmanlıda Fransızca kültür dili olduğundan, vapurlarda veya kibar yerlerde bu dil konuşulur. Fakat Bihruz annesine daima “madam” diye seslenir, ayrıca kadıncağızın kendisiyle Türkçe konuşmasından da rahatsızdır. Bunun için ikide bir “Madam lütfen Fransızca konuşun!” diye uyarır annesini.

Türkçe büyük “yavlak” bir ağaç; biz onun serinliğinde, ferahlığında yazdık, yazıyoruz içimizden geçenleri...

• **Teşekkür ederim.**